

УДК 33:792-027.15

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2022-1-7>

Vіта ДМИТРЕНКО

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, вул. Остроградського, 2, м. Полтава, Полтавська обл., Україна, 36000, vitalopoltava79@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9005-2263

Vіталій ДМИТРЕНКО

кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, вул. Остроградського, 2, м. Полтава, Полтавська обл., Україна, 36000, vitalodmitrenko1972@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3055-9812

Бібліографічний опис статті: Дмитренко В., Дмитренко, В. (2022). Виконавські мистецтва як сектор креативних індустрій: основні тенденції розвитку. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 49–53, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-1-7>

ВИКОНАВСЬКІ МИСТЕЦТВА ЯК СЕКТОР КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

До виконавських (сценічних) мистецтв відносять театр, оперу, танець, балет, розважальні шоу (танцювальні та музичні) та цирк. Вони є формою творчої діяльності, що виконує, інтерпретує певний твір перед аудиторією.

Виконавські мистецтва відомі з часів Античності. Вони завжди слугували для задоволення дозвілєвих потреб людини. Починаючи з другої половини ХХ ст. виконавські мистецтва перетворюються на сектор креативних індустрій. Тобто вони орієнтують свою продукцію на широку аудиторію, прагнуть комерційного успіху, поєднують особисту майстерність з новітніми технологіями.

Узагальнюючого дослідження виконавських мистецтв як сектора креативних індустрій на сьогодні немає. Існують лише розвідки з окремих видів сценічних мистецтв. Тож показати узагальнюючі тенденції розвитку, характерні для всіх видів виконавських мистецтв як сектора креативної економіки, є основною метою нашої статті.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань, як-от: 1) розкрити поняття «виконавські мистецтва»; 2) показати місце виконавських мистецтв в класифікаціях креативних індустрій; 3) виокремити та охарактеризувати тенденції розвитку виконавських мистецтв як сектору креативних індустрій.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи: аналізу, синтезу, опису, логіко-семантичний, бібліографічної евристики, порівняння, типологічний тощо.

Аналізуючи тенденції розвитку виконавських мистецтв як сектору креативних індустрій автори приходять до висновку, що вони тяжіють до взаємопоєднання і все частіше набувають форм шоу, у яких переплетені танок, спів, гра, циркові трюки і все це обов'язково з використанням технічних засобів. Завдяки цьому сценічне мистецтво стає видовищним, інноваційним і креативним, розрахованими не лише на вітчизняного глядача. Глобалізація та мультикультуралізм надають цим мистецтвам інтернаціонального характеру, поєднуючи і переплітаючи культури різних епох та народів.

Ключові слова: виконавські мистецтва, вистава, креативна економіка, креативні індустрії, продукти креативності, шоу.

Vіта DMYTRENKO

Candidate of historical sciences, Senior lecturer at the Department of Cultural Studies, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, 2 Ostrohradskyi St., Poltava, Poltava region, Ukraine, 36000, vitalopoltava79@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9005-2263

Vitalii DMYTRENKO

Candidate of historical sciences, Associate Professor at the Department of Cultural Studies, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, 2, Ostrohradskyi St., Poltava, Poltava region, Ukraine, 36000, vitalodmitrenko1972@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3055-9812

Бібліографічний опис статті: Дмитренко В., Дмитренко, В. (2022). Виконавські мистецтва як сектор креативних індустрій: основні тенденції розвитку. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 49–53, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-1-7>

PERFORMING ARTS AS A SECTOR OF CREATIVE INDUSTRIES: THE MAIN TRENDS

Performing arts include theater, opera, dance, ballet, entertainment shows (dance and music) and the circus. They are a form of creative activity that performs, interprets a work in front of an audience.

The performing arts have been known since Aantique times. They have always served to meet the leisure needs of man. Since the second half of the XXth century the performing arts are becoming a sector of the creative industries. That is, they target their products to a wide audience, strive for commercial success and combine personal skills with the modern technology.

There is currently no generalized study of the performing arts as a sector of the creative industries. There are only explorations of certain types of performing arts. Therefore, the main goal of our article is to show the generalized development trends characteristic of all types of performing arts as a sector of the creative economy.

The realization of this goal involves solving a number of tasks, such as: 1) to reveal the concept of «performing arts»; 2) to show the place of performing arts in the classifications of creative industries; 3) to identify and characterize the development trends of the performing arts as a sector of creative industries.

The methodological bases of the study is formed by the general and special methods: analysis, synthesis, description, logical-semantic, bibliographic heuristics, comparison, typological and others.

Analyzing the development of the performing arts as a sector of the creative industries, the authors conclude that they tend to interconnect and increasingly take the form of shows, which intertwine dance, singing, playing, circus tricks and all this with the use of technical means. Due to this, the performing arts become spectacular, innovative and creative, designed not only for the domestic audience. Globalization and multiculturalism give these arts an international character, uniting and intertwining the cultures of different eras and peoples.

Key words: performing arts, performance, creative economy, creative industries, products of creativity, show.

Постановка проблеми. Запровадження карантинних обмежень внаслідок пандемії COVID-19 особливо вплинуло на культурні заклади й проекти, зорієнтовані на живе спілкування з аудиторією, а, отже – на виконавські мистецтва в першу чергу. Адже підготовка, наприклад, до проведення шоу чи фестивалю може тривати більше року. Скасування таких заходів – це великі фінансові втрати, часткове чи повне безробіття, інколи – банкрутство. Водночас, така ситуація відкрила нові можливості, сприяла пошуку нових рішень, призвела до більшої діджиталізації, перенесення в онлайн-формати спілкування з аудиторією тощо. Відповідно – збільшилася кількість глядачів через долучення до мистецтва тих, кому бракувало часу на такі заходи. Тобто черговий виклик породив не лише проблеми, а й спровокував нову хвилю креативності в соціокультурній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнюючого дослідження виконавських мистецтв як сектора креативної індустрії на сьогодні немає. Втім, наявні дослідження, присвячені сучасному стану окремих видів сценічних мистецтв. Так, К. Юдова-Романова розглядає різноманітні аспекти технічного забезпечення сценічного простору. С. Данкевич аналізує сучасні танцювальні шоу-програми, а О. Якубчук вивчає їхню еволюцію. О. Стельмашевська розбирає прояви креативності в опері. Вивченням сучасного балетного театру займаються О. Петрик, Ю. Станішевський, М. Загайкевич. Модерне циркове мистецтво є предметом студій Ю. Шаповалова та К. Станіславської.

Метою статті є аналіз виконавських мистецтв як одного з секторів креативних індустрій.

Виклад основного матеріалу. Виконавські (сценічні) мистецтва є формою творчої діяльності, що виконує, інтерпретує певний твір перед аудиторією. Традиційно до них належать театр, опера, танець, балет, розважальні шоу (танцювальні та музичні), цирк (Свінцицька О. М., Ткачук В. О., 2020, с. 38).

Виконавські мистецтва як сектор креативних індустрій представлені у всіх існуючих класифікаціях – ЮНКТАД, ЮНЕСКО, ВОІВ, моделі концентричних кіл Д. Тросбі тощо (Creative economy report 2010, p. 7). Причому, усі вони відносять їх до провідного сектору креативної економіки. У «Переліку видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій», складеному Кабінетом Міністрів України, клас 90.01 «Театральна та концертна діяльність» включає постановку театральних вистав, концертів і оперних або балетних спектаклів, танцювальних та інших сценічних виступів (діяльність груп, цирків або труп, оркестрів і ансамблів, діяльність самостійних артистів, таких як актори, танцюристи, музиканти, лектори або оратори) (Експортна стратегія для сектору креативних індустрій (дослідження), 2019-2023).

У сучасній структурі креативних індустрій виконавські мистецтва, поряд з музичною індустрією, вважаються найбільшими роботодавцями. Саме на них припадає кожне шосте робоче місце у європейській креативній еко-

номіці. Сума прибутків від індустрії вражень складає більше третини всіх доходів креативного сектору господарства (Інформаційний бюлетень). Спостерігається постійний приріст доходів. Якщо у 2015 р. Він становив 136 млрд. дол., то в 2017 р. – 144 млрд. дол. (Седых И. А., 2018, с. 2). Тобто в середньому прибутки зростають на 3% у рік що з економічної точки зору є ефективним.

«Експортна стратегія України («дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки» виокремила виконавське мистецтво як один з ключових рушіїв створення додаткової доданої вартості та продукування інновацій (Експортна стратегія для сектору креативних індустрій (дослідження), 2019-2023).

Основними тенденціями розвитку виконавських мистецтв як сектору креативних індустрій вважаємо:

1. Вплив процесів глобалізації та глокалізації, що виливається в побутуванні двох ключових трендів – світова стандартизація та національна специфіка (Седых И. А., 2018, с. 18). З одного боку виконавці прагнуть створювати продукт світового рівня, що дозволить здобути популярність за межами країни, розширити аудиторію й принесе прибуток. З іншого – в сучасному світі, перенасиченому враженнями, більшість споживачів бажають побачити у світовому продукті частинку своєї етнічності.

2. Кінцевий продукт є самостійним та неповторним культурним благом (Проскуріна М. О., 2017, с. 86). Виконавець в процесі своєї діяльності кожного разу виробляє унікальну продукцію, що є завершеним культурним продуктом й існує в єдиному екземплярі. Коли оперний співак декілька разів виконує одну і ту саму партію, а актор вже вкотре грає свою роль на сцені – кожного разу як виконання, так і гра будуть мати свої неповторні відтінки. І щоразу це будуть різні культурні продукти. Так само провести наживо однаково фестиваль чи шоу не можливо ні в часі, ні в просторі.

3. Перевага нематеріальної (ідея або естетичне враження) та культурної цінності над утилітарною (Проскуріна М. О., 2017, с. 86). Головне для споживача виконавського продукту не матеріальна корисність, а задоволення своїх естетичних потреб.

4. Залежність виконавця від зовнішнього фінансування (Седых И. А., 2018, с. 18). Для

організації і проведення вистав, шоу, фестивалів часто залучають кошти спонсорів, меценатів, використовують медіаможливості тощо. Попри заможність багатьох виконавців, значні кошти вони отримують не безпосередньо від виступів, а від інших видів діяльності – популяризації товарів та послуг, участі у телевізійних шоу-програмах тощо.

5. Вплив сучасних технологій, що проявляється в підвищенні видовищності виступів через використання голограм, лазерних ефектів, генераторів вогню, вокалоїдів, робототехніки тощо (Седых И. А., 2018, с. 18). Водночас, сучасні технології є потужним драйвером зростання індустрії через розширення каналів доступу до продукції – бронювання та продаж білетів онлайн, створення сайтів, сторінок у соцмережах тощо.

6. Вплив державної політики та релігійної цензури на розвиток виконавських мистецтв, що впливає на імпорт та експорт їхньої продукції. Наприклад, в Україні з 2015 року діє заборона на в'їзд окремих російських діячів культури (в тому числі й театру, балету) та продаж їхньої продукції. У мусульманських країнах до балетних чи театральних вистав можуть вноситися зміни з урахуванням релігійних переконань глядачів. Наприклад, під час гастролів театру-балету в Омані в 2015 році з першого акту «Бахчисарайського фонтану» була вилучена сцена, в якій актори мали підіймати келихи з вином і виголошувати тости. Костюми балерин були перешиті з метою приховати відкриті плечі й ноги (Алексей Мирошніченко).

7. Орієнтація переважно на місцевий ринок. Споживачами театральних вистав, шоу є переважно жителі населеного пункту, в якому знаходиться стаціонарне приміщення. Тому репертуар виконавських мистецтв, безперечно в першу чергу, враховуватиме смаки місцевої публіки.

8. Тісний зв'язок з туризмом. За рахунок залучення туристів відбувається розширення кола споживачів продукції виконавчих мистецтв. Наприклад, 9,2% туристів, які відвідали Великобританію, ходили до театру, опери чи відвідали мюзикл. А 35% грошей, витрачених туристами у Франції, припадають на культуру (Радіонова О. М., Оболенцева Л. В., Александрова С. А., 2020, с. 140). В останні роки спостерігаємо активний розвиток саме культурного туризму.

9. Залежність рівня монетизації продукту від унікальності виконавського контенту (Седых И. А., 2018, с. 16). Тобто, чим популярніший, знаменитіший виконавець(вці), тим дорожчими будуть ціни на квитки, збільшиться можливість залучити додаткових спонсорів, рекламодавців і, як наслідок, – отримати більший прибуток.

10. Результатом креативної праці у виконавському мистецтві є продукт, вартість якого важко визначити (Серіков А. В., Коваль І. М., 2019, с. 171). Її можна обрахувати за кількістю поставлених спектаклів, показів, проданих квитків. І кожного разу такі обчислення будуть різними. Тому визначити ефективність створеного продукту та спрогнозувати його затребуваність складно. Наприклад, у Лондонському театрі Святого Мартина з 1952 р. і дотепер успішно демонструється детективна п'єса Агати Крісті «Мишоловка». Наразі нараховується понад 24 000 спектаклів, що є абсолютним рекордом безперервності вистав. І для самої авторки, і для режисерів-постановників такий результат став неочікуваним.

Продуктами творчості в цій індустрії є виконаний твір, представлений у вигляді спектаклю; балетної, оперної вистави, циркового або танцювального шоу; супутні послуги, що надають театри, концертні зали чи майданчики під час цих дійств; інтрапренерство як система організації виконавської діяльності, спрямована на просування продукту (Свінцицька О. М., Ткачук В. О., 2020, с. 38; Серіков А. В., Коваль І. М., 2019, с. 61).

Усі шоу та фестивалі є полікультурними, розрахованими не лише на вітчизняного глядача.

Глобалізація та мультикультуралізм надають цим мистецтвам інтернаціонального характеру, поєднуючи і переплітаючи культури різних епох та народів.

Сучасним способом популяризації виконавських мистецтв є створення цифрових платформ на зразок Digital Theater, theatresonline.com, timeout.com, stream.theatre, scenesaver.co.uk, які пропонують у якості послуг отримати доступ до найкращих постановок, мюзиклів, опер, балету, шоу в будь-якому місці та в будь-який час; знайти розклад та посилання на онлайн-трансляції подій; забезпечити технічну підтримку безперервної онлайн-трансляції дійства; надсилати актуальні пропозиції щодо інтересів користувача; «орендувати» бажану виставу в цифровому форматі на 48 годин тощо. В Україні подібні послуги пропонують OpenTheatre, theatre.lov, hover.link, Open Opera Ukraine. Прикметно, що частина надаваних послуг безкоштовна («Театр 360 градусів»).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Виконавські мистецтва тяжіють до взаємопоєднання і все частіше набувають форм шоу, у яких переплетені танок, спів, гра, циркові трюки і все це обов'язково з використанням технічних засобів. Останні уможливають такі художні рішення, які в умовах класичних постановок були неможливі. Завдяки цьому сценічне мистецтво стає видовищним, інноваційним і креативним. Представлене дослідження не вичерпує повною мірою задану тематику і передбачає подальше її розкриття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексей Мирошниченко – о новом «Лебедином озере», настойчивости курентзиса и адаптации спектаклей для стран арабского мира. URL: <https://www.business-class.su/news/2015/12/09/udvoenie-klassiki>
2. Експортна стратегія для сектору креативних індустрій (дослідження). 2019-2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=994b0513-1759-4b3b-a80a-0e70f015017d&tag=CektorKreativnikhIndustrii>.
3. Інформаційний бюлетень щодо ролі індустрії культури і творчості. URL: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Factsheets/pdf-3/03_Factsheet_UA.pdf
4. Creative economy report 2010. Creative economy: a feasible development opinion. URL: http://unctad.org/fr/Docs/ditctab20103_en.pdf
5. Проскура М. О. Значення просторових факторів в розвитку культурних індустрій. *Интеллект XXI*. 2017. № 6. С.84–89.
6. Радіонова О. М., Оболенцева Л. В., Александрова С. А. Креативність і туризм: діалектика взаємозв'язку (міжнародний досвід). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 29. С. 138–141.
7. Свінцицька О. М., Ткачук В. О. Креативна економіка та креативні індустрії: навч. посібн. [Електронне видання]. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. 218 с.
8. Седых И. А. Индустрия исполнительских искусств. 2018. URL: <https://dcenter.hse.ru/data/2018/08/21/1154843600/Индустрия%20исполнительских%20искусств%202018.pdf>

9. Сєріков А. В., Коваль І. М. Інтрапренерство як необхідна умова життєдіяльності сучасного українського репертуарного театру у креативних індустріях. *Економічний простір. Збірник наукових праць*. 2019. №145. С. 56–68.
10. «Театр 360 градусів»: між мистецтвом і технологіями. URL: <https://gwaramedia.com/teatr-360-gradusiv-mizh-mistecztvom-i-tehnologiyami/>.

REFERENCES

1. Aleksey Miroshnichenko – o novom «Lebedinom ozere», nastoychivosti kurentzisa i adaptatsii spektakley dlya stran arabskogo mira [Alexey Miroshnichenko – about the new «Swan Lake», the persistence of currentzisa and the adaptation of performances for the countries of the Arab world]. Retrieved from: <https://www.business-class.su/news/2015/12/09/udvoenie-klassiki> [in Russian].
2. Eksportna stratehiya dlya sektoru kreatyvnykh industriy (doslidzhennya). 2019–2023 [Export strategy for the creative industries sector (research). 2019–2023]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=994b0513-1759-4b3b-a80a-0e70f015017d&tag=CektorKreativnikhIndustrii> [in Ukrainian].
3. Informatsiynny byuleten' shchodo roli industriyi kul'tury ta tvorchosti [Newsletter on the role of the culture and creativity industry]. Retrieved from: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Factsheets/pdf-3/03_Factsheet_UA.pdf [in Ukrainian].
4. Creative economy report 2010. Creative economy: a feasible development opinion. Retrieved from: http://unctad.org/fr/Docs/ditctab20103_en.pdf
5. Proskurina, M. O. (2017). Znachennya prostorovykh faktoriv u rozvytku kul'turnykh industriy [The importance of spatial factors in the development of cultural industries]. *Intelekt KHKHI*, 6, 84–89 [in Ukrainian].
6. Radionova, O. M., Obolentseva, L. V., Oleksandrova, S. O. (2020). Kreatyvnist' ta turizm: dialektyka vzayemozv'yazku (mizhnarodnyy dosvid) [Creativity and tourism: the dialectic of the relationship (international experience)]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, 29, 138–141 [in Ukrainian].
7. Svintsyts'ka, O. M., Tkachuk, V. O. (2020). *Kreatyvna ekonomika ta kreatyvni industriyi: navch. posibn. [Elektronne vydannya] [Creative economy and creative industries: textbook [Electronic edition]]*. Zhytomyr: Derzhavnyy universytet «Zhytomyrs'ka politekhnika» [in Ukrainian].
8. Sedykh, I. A. (2018). Industriya ispolnitel'skikh iskusstv [Performing arts industry]. Retrieved from: <https://dcenter.hse.ru/data/2018/08/21/1154843600/Industriya%20ispolnitel'skikh%20iskusstv%202018.pdf> [in Russian].
9. Syerikov, O. V., Koval', I. M. Intraprenertstvo yak neobkhidna umova zhyttyediyal'nosti suchasnoho ukrayins'koho repertuarnoho teatru v kreatyvnykh industriyakh [Intrapreneurship as a necessary condition for the life of modern Ukrainian repertory theater in the creative industries]. *Ekonomichnyy prostir. Zbirnyk naukovykh prats' – Economic space. Collection of scientific works*, 45, 56–68 [in Ukrainian].
10. «Театр 360 градусів»: mizh mystetstvom ta tekhnolohiyamy [«360 degree theater»: between art and technology]. Retrieved from: <https://gwaramedia.com/teatr-360-gradusiv-mizh-mistecztvom-i-tehnologiyami/> [in Ukrainian].